

DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2025.1\(65\).73-86](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2025.1(65).73-86)

УДК 338-043.86-027.541+353:338.23

Чубарь О.Г., Траньович Ю.П., Білик Р.Р.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ СТРУКТУРНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: РІВЕНЬ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ГРОМАДИ

У статті узагальнено та систематизовано сучасні механізми та інструментарій проведення структурної економічної політики з урахуванням її реалізації на трьох взаємопов'язаних рівнях – державному, регіональному та рівні територіальних громад з наголосом на окремих інструментах, що притаманні для Закарпатської області. Зазначено, що трьохрівневий підхід забезпечує інтеграцію стратегічних цілей держави і локальних потреб регіонів і громад, створюючи умови для сталого економічного розвитку і післявоєнного відновлення країни. Виділено інструменти підтримки бізнесу та структурних змін в економіці, серед яких вказано на важливість кредитно-фінансового забезпечення, грантових програм, стимулювання несировинного експорту, розвитку індустріальних парків.

Ключові слова: регіональний економічний розвиток, економічна політика, інструменти регіонального розвитку, структурні трансформації економіки, розвиток громад.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Держава впливає на структуру економіки регіонів через широкий спектр механізмів, спрямованих на розвиток локальних галузей, вирівнювання регіональних дисбалансів та стимулювання економічної активності, проводячи державну регіональну політику. Її метою є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, створення безпечних умов, дотримання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання. Перманентна криза, в якій перебувала економіка країни до

повномасштабного вторгнення росії, вже тоді характеризувалася значними структурними деформаціями, технологічно примітивним та енергетично затратним національним господарством. Воєнна агресія суттєво поглибила ці процеси, завдавши Україні безпрецедентних руйнувань інфраструктури, виробничих і соціальних об'єктів, причому не лише на лінії бойових зіткнень, але й глибоко в тилу країни. Зазначене вимагає від країни, органів її влади на державному та регіональному рівнях мобілізації всіх можливих механізмів та інструментів, а також джерел фінансових ресурсів для забезпечення інтенсифікації економічного розвитку, що передбачає вдосконалення існуючих і пошук нових організаційно-економічних засад структурної економічної політики на державному та регіональному рівнях, на рівні територіальних громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів регіональної політики є предметом для вивчення багатьма вітчизняними науковцями і практиками. Після прийняття першого закону України, що регламентує сутність та основні напрями і засади регіональної політики (Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року) у фахових джерелах вивчаються та висвітлюються питання її сутності, передумов, цілей і законодавчого забезпечення (Маєв А.) [1], місця регіональної політики в сталому розвитку країни і регіонів (Балабаєва З.) [2], господарсько-правового забезпечення регіональної політики держави (Тертишна Р.) [3]. Окремі цикли досліджень присвячені висвітленню світового, та, особливо,

© **Чубарь О.Г.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і банківської справи, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», старший науковий співробітник Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, м. Ужгород, Україна, тел. 0506098692, e-mail: oksana.chubar@uzhnu.edu.ua

Траньович Ю.П., молодший науковий співробітник Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, м.Ужгород, Україна, тел.0955262795, e-mail:julia.tranovych@gmail.com

Білик Р.Р., д.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, менеджменту та дміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна, тел. +380-372-509461, e-mail: rostikbiluk78@gmail.com

європейського досвіду проведення регіональної політики та інструментарію її забезпечення (Давимука С., Куйбіда В., Федулова Л., Захарченко В.) [4, 5]. Прикладну цінність мають публікації Європейського Союзу про можливості застосування цього досвіду за межами Європи [6].

Повномасштабне вторгнення росії актуалізувало проблематику регіонального розвитку, оскільки виникли нові загрози та виклики, пов'язані з руйнівним впливом війни на інфраструктуру, промислові та енергетичні об'єкти, українські міста та села, господарські системи регіонів. В публікаціях науковців Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долишнього акцентується увага на необхідності напрацювання нових підходів до формування регіональної політики України та напрямів її зближення з регіональною політикою ЄС (Сторонянська І., Бенюк Л.) [7], на ідентифікації сучасних викликів та обґрунтуванні можливих напрямів відновлення економічного зростання регіонів України (Возняк Г., Сороковий О.) [8].

У новітніх публікаціях вітчизняних дослідників наголошується на необхідності стимулювання структурної перебудови економіки у бік галузей з високим рівнем доданої вартості та високотехнологічного виробництва (Шадура-Никипорець Н., Мініна О., Дерій Ж.) [9], переходу до інноваційної, орієнтованої на високі технології моделі економіки, здатної зменшити залежність від сировинного сектору та підвищити конкурентоспроможність (Костик Є., Чекаловська Г.) [10].

Формулювання цілей статті (визначення завдання). Метою статті є узагальнення, систематизація та розвиток підходів з удосконалення організаційно-економічних засад структурної економічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях з наголосом на окремих з них, що реалізуються у Закарпатській області. Стаття підготовлена у межах роботи над науковою темою «Структурна трансформація економіки Закарпатської області», що виконується Закарпатським регіональним центром соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, м. Ужгород, у 2024-2026 роках.

Опис основного матеріалу дослідження. Згідно з національним законодавством, «державна регіональна політика - це система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки

Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності» [11].

Напрямами-орієнтирами структурних змін економічного розвитку регіонів України та забезпечення післявоєнного відновлення є [8]:

1) модернізація структури економіки та відновлення інфраструктури, стимулювання економічної активності та сприяння інноваційному розвитку регіональних економік;

2) розвиток системи багаторівневого врядування, що передбачає посилення різних видів стійкості (системи публічного управління, місцевого бізнес-середовища, фінансової системи, посилення ефективності публічного інвестування тощо);

3) узгодження та ефективна взаємодія систем управління регіональним розвитком в Україні та ЄС;

4) формування нової державної регіональної політики розвитку різних функціональних типів територій.

Модернізація та трансформаційні зміни структури економіки (а у випадку з регіонами, що потребуватимуть широкомасштабного відновлення після завершення війни) вимагатимуть комплексної, системної та узгодженої взаємодії багатьох складових: прозорої та гнучкої системи управління, належних механізмів фінансування, ефективної системи донорів і кредиторів тощо.

Механізми реалізації регіональної структурної економічної політики – це сукупність інструментів, які спрямовані на забезпечення збалансованого розвитку регіонів, ефективного використання їхнього економічного потенціалу та зменшення диспропорцій між територіями. Вони охоплюють широкий спектр заходів: від створення нормативно-правової бази та податкових стимулів до фінансової підтримки регіональних проєктів і розвитку інституційної спроможності. Реалізація цих механізмів передбачає чіткий розподіл ролей, механізмів та інструментів між різними рівнями управління (табл. 1).

На державному рівні формуються стратегічні рамки, надаються фінансові ресурси та запроваджуються податкові стимули для бізнесу, інновацій та індустріальних парків. Місцевий рівень охоплює регіональний рівень та рівень територіальних громад (ТГ). Регіональний рівень адаптує загальнонаціональну політику до

місцевих потреб, координує міжгромадські (регіональні) проекти та підтримує розвиток інвестиційного середовища. Рівень територіальних громад відповідає за безпосередню реалізацію ініціатив, таких як створення індустріальних парків (ІП), розвиток

місцевої інфраструктури та підтримка підприємництва. Такий трьохрівневий підхід забезпечує інтеграцію стратегічних цілей і локальних потреб, створюючи умови для сталого економічного розвитку в усіх регіонах країни.

Таблиця 1

Механізми реалізації регіональної структурної економічної політики*

№ п/п	Механізм	Інструменти реалізації
1.	Державний рівень	
1.1.	Нормативно-правове регулювання	<ul style="list-style-type: none"> – розробка та оновлення державних стратегій, програм і планів розвитку (Державна стратегія регіонального розвитку, галузеві стратегії); – удосконалення законодавства щодо індустріальних парків, державно-приватного партнерства (ДПП), міжмуніципального співробітництва, діяльності агенцій регіонального розвитку, зеленої енергетики тощо.
1.2.	Фінансово-кредитні механізми	<ul style="list-style-type: none"> – розподіл коштів через Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР); – надання субвенцій та грантів на проекти регіонального розвитку, зокрема, на інфраструктурні та соціально-економічні проекти; – надання коштів для облаштування ІП та забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування ІП; – податкове стимулювання пріоритетних напрямів; – програми пільгового кредитування.
1.3.	Інвестиційна політика	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювання створення ІП і технопарків як центрів залучення інвестицій; – просування інвестиційного потенціалу регіонів на міжнародних економічних форумах; – запровадження страхування інвестицій від ризиків, пов'язаних із війною чи економічною нестабільністю; – підтримка програм ДПП для реалізації великих інфраструктурних проектів.
1.4.	Контроль і моніторинг	<ul style="list-style-type: none"> – впровадження геоінформаційних систем моніторингу (DREAM); – оцінка ефективності використання бюджетних коштів.
2.	Місцевий рівень (регіональний рівень та рівень територіальних громад)	
2.1.	Регіональне планування та стратегічне управління	<ul style="list-style-type: none"> – розробка стратегій розвитку; – розробка програм соціально-економічного розвитку; – інтеграція програм територіальних громад із регіональними та державними стратегіями
2.2.	Підтримка бізнесу та інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> – підтримка створення та розвитку індустріальних парків; – запровадження регіональних програм кредитування малого та середнього бізнесу; – організація бізнес-інкубаторів, хабів та центрів підтримки підприємств;

		– організація надання адміністративних послуг для спрощення реєстрації бізнесу (ЦНАПи).
2.3.	Фінансово-кредитні механізми	– створення та фінансування місцевих програм підтримки підприємництва, бюджетів участі; – програми пільгового кредитування; – пільги з місцевих податків і зборів.
2.4.	Транскордонне та міжрегіональне співробітництво	– організація міжмуніципального співробітництва, в т.ч. з муніципалітетами інших країн; – залучення іноземних інвесторів; – організація міжнародних економічних форумів для популяризації інвестиційних можливостей регіону.
2.5.	Інституційний розвиток	– підтримка діяльності агенцій регіонального розвитку; – формування механізмів ДПП для реалізації стратегічних проєктів.
2.6.	Інфраструктурний розвиток	– розвиток комунальної інфраструктури; – впровадження енергоефективних технологій; – забезпечення доступу до швидкісного Інтернету.

* Сформовано авторами за результатами досліджень

На державному рівні формуються стратегічні рамки та нормативно-правова база для регіонального розвитку. Основні механізми включають розробку стратегій і програм, таких як Державна стратегія регіонального розвитку, а також фінансову підтримку через Державний фонд регіонального розвитку і субвенції на інфраструктурні проєкти. Держава також може впроваджувати податкові стимули для ключових галузей, зокрема, резидентів індустріальних парків, ІТ-сектору, зеленої енергетики чи АПК. Значну увагу приділено залученню інвестицій через страхування ризиків, підтримку державно-приватного партнерства та міжнародну технічну допомогу.

Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021–2027 роки, прийнята Кабінетом Міністрів 5 серпня 2020 року [12] та оновлена в серпні 2024 року [13], виконує роль дороговказу для структурної регіональної економічної політики, сприяючи раціональному розподілу ресурсів і стимулюванню місцевої ініціативи.

Стратегічною метою державної регіональної політики до 2027 року є посилення соціально-гуманітарної, економічної, просторової згуртованості України, підвищення рівня безпеки і добробуту громадян шляхом задоволення потреб регіонів та територіальних громад у відновленні інфраструктури та модернізації економіки за принципом “краще, ніж було”, ефективного використання внутрішнього потенціалу територій, розвитку системи демократичного, децентралізованого та інклюзивного багаторівневого врядування.

Аналізуючи стратегічні та оперативні цілі, визначені в Стратегії, можна виділити такі пріоритетні напрями регіонального розвитку як транспортна, комунальна та енергетична інфраструктура; економічний розвиток; туризм і культурна спадщина; охорона навколишнього середовища та зелена економіка; розвиток інституційного врядування; соціальний захист, освіта та охорона здоров'я; цифровізація та безпека.

Документ приділяє особливу увагу регіонам зі специфічними умовами, зокрема гірським та прикордонним територіям. Інструменти стратегії спрямовані на розвиток інфраструктури, туризму, зеленої економіки та інновацій. Її адаптивність забезпечує актуальність і сталість у реалізації цілей. Це створює умови для розкриття потенціалу регіонів і підтримки їхнього внеску в загальнонаціональний розвиток.

Стратегія передбачає такі інструменти реалізації [12]: плани заходів щодо її реалізації; програми та проєкти регіонального розвитку; програми комплексного відновлення; план відновлення та розвитку регіонів; регіональні стратегії розвитку та плани заходів з їх реалізації; стратегії розвитку територіальних громад та плани заходів з їх реалізації; плани відновлення та розвитку територіальних громад; державні програми щодо розвитку транскордонного співробітництва, соціально-економічного розвитку окремих територій, угоди щодо регіонального розвитку тощо.

Перелік інструментів і механізмів підтримки та структурних змін в економіці на макро- та

регіональному рівні доволі широкий. Останніми роками в Україні напрацьовувались та активно використовувались різні інструменти, в тому числі фінансово-кредитної підтримки, економічних трансформацій впливу на розвиток економіки, які у 2024 році були об'єднані під парасольку програми «Зроблено в Україні» (табл. 2). Цю програму можна вважати комплексним механізмом, покликаним стимулювати розвиток вітчизняного виробництва з високою доданою вартістю,

змінити структуру економіки із сировинної на переробну і високотехнологічну; вона має на меті залучення інвестицій для розвитку українських виробників, збільшення виробництва продукції із високою доданою вартістю та стимулювання попиту на українські товари [14]. Середньострокова мета програми - наростити частку переробної промисловості в структурі ВВП до 20% відповідно до бенчмарку OECD [15].

Таблиця 2

Інструменти підтримки бізнесу та структурних змін в економіці*

Назва програми (інструменту)	Цілі/ фокус програми	Загальна характеристика
Програма «Доступні кредити 5-7-9%»	Концентрація на інвестиційних цілях, для ОСББ та ЖБК.	Сума пільгового кредиту — до 150 млн гривень, строк кредитування — до 10 років.
Програма компенсацій аграріям за придбання техніки та обладнання українського виробництва	Придбання техніки та обладнання вітчизняного виробництва	Держава через уповноважені банки компенсує аграріям, які купують техніку та обладнання українського виробництва, до 25% їх вартості. Локалізація виробництва такої техніки чи обладнання має перевищувати 60%.
Грантова програма на розвиток переробних підприємств	Розвиток переробних підприємств	Для переробних підприємств держава надає гранти на суму до 8 млн грн в розмірі до 50% вартості проєкту з розвитку переробки, а для підприємств звільнених територій чи виробників дронів — до 80%.
Грантова програма «Власна справа»	Гранти на відкриття чи розвиток власної справи за умови створення нових робочих місць	Кошти можуть бути використані, зокрема, на придбання обладнання, закупівлю сировини, оренду приміщення тощо.
Програма грантів для ветеранів та ветеранок, їхніх дружин і чоловіків	Ветерани та ветеранки, їхні дружини чи чоловіки можуть отримати гранти для відкриття власної справи	Грант до 1 млн грн чи до 500 тисяч відповідно на старт або розвиток бізнесу. Умови програми також передбачають створення нових робочих місць.
Програма доступного іпотечного кредитування «Оселя	Надання пільгових кредитів для військовослужбовців та силовиків, медичних педагогічних та науково-педагогічних працівників	Надання пільгових кредитів для військовослужбовців та силовиків, медичних педагогічних та науково-педагогічних працівників під 3% річних. Для інших громадян, які не мають власного житла, або потребують покращання житлових умов – під 7%.

Продовження таблиці 2

Програма локалізації	При закупівлях через тендерні процедури вимагається не менше 20% української складової.	При закупівлях через тендерні процедури міського транспорту, комунальної техніки, залізничного транспорту і продукції енергетичного машинобудування вимагається не менше 20% української складової.
Підтримка несировинного експорту	Підтримка несировинного експорту	Експортно-кредитне агентство України підтримує несировинний експорт. В середньому одна гривня страхової відповідальності ЕКА приносить більше 11 грн майбутньої експортної виручки.
Розвиток індустріальних парків	Облаштування території або будівництво інженерно-транспортної інфраструктури в межах індустріальних парків.	Фінансування до 150 млн грн. для забезпечення будівництва необхідної інфраструктури Індустріальних парків. Кошти надаються на безповоротній основі, покриваючи до 50% кошторисної вартості робіт. Для деокупованих територій держава покриває 80% вартості. Програма передбачає компенсацію до 50% вартості приєднання до електромереж.
Офіси «Зроблено в Україні»	Для малого і мікробізнесу доступна консультативна та інформаційна підтримка в регіональних офісах «Зроблено в Україні».	Для малого і мікробізнесу доступні також консультації щодо програм підтримки в регіональних офісах «Зроблено в Україні». Це – мережа просторів, які надаватимуть весь комплекс послуг — від інформування і до практичної допомоги
Програма «Шкільний автобус»	Закупівля шкільних автобусів українського виробництва.	Щороку Уряд закладає в бюджет близько 1 млрд грн для закупівлі шкільних автобусів українського виробництва. Розподіл цих грошей між областями відбувається пропорційно кількості учнів, які потребують підвезення до закладів освіти.
Маркування товарів “Зроблено в Україні”	Стимулювання попиту на товари українського виробництва.	Локальні виробники можуть маркувати свою продукцію, яку буде легко виокремити завдяки спеціальному логотипу «Зроблено в Україні».
ДФРР	Фінансування програм регіонального розвитку, фінансування відновлення на місцевому рівні	Спрямування коштів ДФРР на програми, що мають на меті досягнення цілей Державної стратегії регіонального розвитку та інших документів стратегічного планування державної регіональної політики.
Програми підвищення енергоефективності	Підтримка підприємств у розробці та реалізації плану заходів зі зниження енергоспоживання на 5% через інвестиції в технології, консалтинг і навчання.	Сума грантового фінансування у межах проекту становить до 10 000 євро, яку можна витратити на впровадження енергоефективних рішень, що дозволять знизити витрати на енергію, підвищити стійкість до коливань енергетичних цін і сприяти сталому розвитку

Продовження таблиці 2

Фінансова державна підтримка суб'єктів підприємництва	Надання державної підтримки суб'єктам підприємництва за рахунок коштів Фонду розвитку підприємництва	Державна підтримка надається в межах отриманих Фондом коштів, передбачених у державному бюджеті, у вигляді часткової компенсації процентних ставок за кредитами суб'єктів підприємництва, надання Фондом гарантій уповноваженим банкам на забезпечення виконання зобов'язань за кредитами
---	--	---

*Складено авторами за даними [15-18].

На окремих інструментах та механізмах, що важливі та актуальні зокрема і для Закарпатської області, доцільно зупинитись детальніше.

Програма компенсацій аграріям за придбання техніки та обладнання українського виробництва. Сутність програми полягає в тому, що Міністерство економіки визначає та періодично розширює перелік сільгосптехніки та обладнання українських виробників, за придбання якої аграрії можуть отримати компенсацію 25% від її вартості. Станом на початок листопада 2024 року до цього переліку входять 11 878 одиниць техніки від 138 українських підприємств. За даними Міністерства економіки України, вітчизняні аграрії активно користуються державною програмою, їм вже виплачено майже 400 млн грн відшкодування. Зокрема ще 5 виробників подалися на участь у програмі та збільшили пропозицію с/г техніки на 107 одиниць — тепер перелік становить 11,9 тис. одиниць. Такі дані свідчать про зростаючий попит на українське сільськогосподарське устаткування, що своєю чергою є стимулом до розвитку вітчизняного машинобудування [19].

Грантова програма на розвиток переробних підприємств. Згідно з правилами цієї грантової програми підприємства переробної промисловості можуть отримати до 8 млн грн для оновлення парку обладнання на умовах співфінансування 50% на 50% та створення підприємцем від 5 робочих місць. На цю програму Уряд передбачив у 2024 році 890,5 млн грн коштом державного бюджету та додатково 996 млн коштом Державного центру зайнятості. Якщо підприємство розташоване на деокупованих територіях або територіях, де були або можливі бойові дії, виробляє БПЛА, держава компенсує до 80% вартості проекту, а грантоотримувач — 20% [20].

Підтримка несировинного експорту. Для реалізації цього стратегічного напрямку у 2018 році було засноване Експортно-кредитне агентство (ЕКА), законодавчо визначеною метою діяльності якого є стимулювання масштабної експансії експорту товарів, робіт і послуг

українського походження [21]. Інструменти від ЕКА допомагають досягти цієї мети, зокрема, за рахунок того, що страхівка ЕКА визнається банками достатньою заставою за кредитом, що спрощує і здешевлює його отримання. Крім того, співпраця з ЕКА зменшує ризики експортера і банка, знижує вартість фінансування та підвищує можливості для розвитку бізнесу [22]. ЕКА має статус страховика із спеціальним статусом, що здійснює діяльність на підставі ліцензії, що включає страхування, перестрахування та надання гарантій щодо товарів, робіт, послуг українського походження.

Регіонами-лідерами за обсягами підтриманого за половину 2024 експорту стали: Київ - 2,78 млрд грн, Львівська область - 1,11 млрд грн., Вінницька область - 234,2 млн грн. До п'ятірки країн до яких українські виробники в січні-червні продавали свою продукцію (за сумами укладених і застрахованих контрактів) увійшли Польща, ОАЕ, Азербайджан, Словаччина та Німеччина. При цьому найбільш популярними експортними товарами були молочні продукти, деревина та вироби з неї, іграшки, одяг та продукти переробки овочів [23].

Індустріальні парки. Програма створення та підтримки індустріальних парків є важливою складовою як макро-, так і регіональної економічної політики, покликаної стимулювати розвиток вітчизняного виробництва з високою доданою вартістю. Згідно із Законом України «Про індустріальні парки», їх учасники можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів (крім захоронення відходів), альтернативної енергетики, зберігання енергії, а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій на умовах, визначених Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [24]. Розвиток індустріальних парків орієнтований на підтримку переробної промисловості та збільшення несировинного експорту українських товарів. Чим більші обсяги виробництва продукції із

високою доданою вартістю на території України, тим більший внесок бізнесу у зростання національної економіки. Кожен новий індустріальний парк – це нове виробництво, нові робочі місця, а також збільшення надходжень до державного та місцевого бюджетів» [25].

На початок грудня 2024 року в Україні зареєстровано 99 індустріальних парків, проте працює з них лише біля 20 [26]. Саме повномасштабне вторгнення росії стало поштовхом до розвитку ІІ, оскільки з'явилися понад 1,5 тис. релокованих підприємств, які почали пошук ділянок і готових промислових об'єктів для переміщення своїх виробництв. За спеціалізацією у фаворитах запитів на розміщення підприємств і виробництв - агросектор і харчова індустрія, будматеріали, склади та логістика, об'єкти подвійного призначення [27].

Регіональні програми розвитку. Програмний метод підтримки пріоритетів економічного і соціального розвитку має місце в Україні і вже доволі довго використовується в Закарпатті. Регіональна програма розвитку - комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів довготривалого характеру, спрямованих на досягнення визначених регіональною стратегією розвитку цілей, що є невід'ємною частиною плану заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку та реалізується через проекти регіонального розвитку, об'єднані спільною метою [11]. В Закарпатті у 2024 році реалізовувалось більше 50 регіональних програм соціально-економічного розвитку. Основні з них, що спрямовані на забезпечення трансформаційних процесів в економічному середовищі, такі (табл. 3).

Таблиця 3

**Регіональні програми розвитку в Закарпатській області
за період 2021-2025 років***

№	Назва програми	Мета програми
1	Програма розвитку малого та середнього підприємництва у Закарпатській області на 2021 – 2024 роки (2025-2027 роки).	Створення сприятливих умов для відновлення й розвитку МСБ, нових форм ведення бізнесу, підтримки підприємницьких ініціатив, зокрема для ВПО, соціального та „ветеранського” бізнесу та учасників бойових дій, орієнтації молоді на започаткування власного бізнесу
2	Програма розвитку та підтримки галузі рослинництва в області на 2021 – 2025 роки.	Створення належних умов для розвитку товарного виробництва продукції рослинництва, досягнення позитивних змін у галузі шляхом нарощування виробництва рослинницької продукції, підвищення рівня забезпечення області продуктами харчування
3	Програма розвитку і підтримки тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції в області на 2021 – 2025 роки.	Створення сприятливого середовища та стимулювання розвитку інфраструктури тваринницької продукції, товарного виробництва продукції тваринництва, покращення племінних та продуктивних якостей сільськогосподарських тварин, збільшення чисельності поголів'я та обсягів виробництва продукції тваринництва, популяризація традиційних карпатських продуктів, розв'язання проблем зайнятості населення, створення додаткових робочих місць.
4	Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2021 – 2027 роки.	Прискорення процесів соціально-економічного розвитку області шляхом формування добросусідських відносин з країнами-членами ЄС та іншими іноземними державами у економічній, соціальній, науковій, технологічній, екологічній, культурній та туристичній сферах, здійснення євроінтеграційних заходів на регіональному рівні, співфінансування проектів, що реалізуються на території області, із залученням міжнародної технічної допомоги.

Продовження таблиці 3

5	Програма покращення житлових умов мешканців Закарпатської області та військовослужбовців Збройних Сил України, членів їх сімей „Власний дім” на 2021 – 2025 роки.	Розв’язання проблеми забезпечення житлом та підвищення рівня якості життя населення краю. Передбачається надання пільгових кредитів на будівництво 250 нових житлових будинків загальною площею 39650,0 кв. м, облаштування інженерними мережами та енергоефективними, енергозберігаючими технологіями 1665 житлових будинків, квартир, створення тимчасових робочих місць.
6	Цільова програма „Тепла оселя” з підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків у Закарпатській області, які беруть участь у програмі „ЕНЕРГОДІМ” державної установи „Фонд енергоефективності”, на 2022 – 2023 роки.	Скорочення споживання енергетичних ресурсів у багатоквартирних житлових будинках і як наслідок – заощадження витрат мешканців будівель на енергоресурси, поліпшення їх умов проживання, а також збільшення вартості їхніх квартир та терміну експлуатації житлового фонду громад
7	Програма розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2021 – 2023 роки. ПРОГРАМА розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2024 – 2026 роки.	Організація та проведення заходів, які сприятимуть розвитку туристичної галузі області, створенню сучасної інфраструктури туризму, конкурентоспроможного на національному та міжнародному ринках туристичного продукту, підвищенню якості туристичних послуг, максимальному відновленню та задоволенню туристичних потреб мешканців області та її гостей, залученню інвестицій, ефективному використанню природного, історико-культурного та туристично-рекреаційного потенціалу, забезпеченню умов для повноцінного функціонування суб’єктів туристичної діяльності. Основною метою Програми є створення системи, що забезпечить зростання туристичних потоків, зменшення безробіття, зацікавить потенційних інвесторів до створення туристичної інфраструктури на території області, сприятиме соціально-економічному розвитку регіону як складової держави та поліпшення добробуту населення.

*Складено авторами за даними офіційного сайту Закарпатської обласної державної адміністрації (ОВА).

На 2025 рік в Закарпатській області прийняли 56 регіональних програм підтримки бізнесу, якими передбачено понад 460 млн грн фінансування, що на 156 млн грн більше, ніж 2024 року. Лідерами за цим показником серед титових регіонів у країні є м. Київ, Закарпаття та Волинь [28].

Окрім програм, що мають за мету вплив на розвиток економічної активності в регіоні, реалізується багато програм соціального, культурно-освітнього, гуманітарного, національно-патріотичного, екологічного спрямування. Перелік та тематичне спрямування цих програм віддзеркалює цільові орієнтири регіональної влади та відображає певні регіональні особливості соціальної та економічної політики в краї.

Сучасним та актуальним інструментом

підтримки підприємництва, особливо його нових суб’єктів, слід визнати конкурс бізнес-проектів для підприємців-початківців (стартапи) у рамках реалізації Програми розвитку малого та середнього підприємництва, у тому числі для підприємців – ветеранів, учасників бойових дій та членів їх сімей. Пріоритетні напрямки цього конкурсу для Закарпатської області є такими [29]: проекти, подані внутрішньо переміщеними особами, ветеранами бойових дій 2014-2024 років та членами їх родин; проекти для реалізації на гірських територіях Закарпаття; будь-які інші проекти, що відповідають Умовам відбору та загальному Положенню про Конкурс стартапів.

Регіональний рівень відповідає за адаптацію державної політики до місцевих умов і забезпечення координації між громадами. Регіони сприяють створенню інвестиційного

клімату, підтримують бізнес через розвиток індустріальних парків і технопарків. Також регіональні органи влади координують транскордонне співробітництво, реалізуючи спільні проекти з прикордонними регіонами інших країн. Значну роль відіграють регіональні агенції розвитку, які допомагають громадам у плануванні та реалізації стратегічних проектів. У рамках регіональних стратегій розвитку визначаються ключові напрями, наприклад, кластерний розвиток у галузях туризму, логістики чи промисловості. Зокрема, в Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2027 року [30] в межах стратегічної цілі «Підвищення конкурентоспроможності регіону» чітко прослідковуються структурні пріоритети розвитку економіки регіону: підтримка інфраструктури інвестиційної та інноваційної діяльності, а також транспортно-логістичної інфраструктури, розвиток туристичної та оздоровчої сфери, підтримка унікальної економічної діяльності області.

На рівні ТГ відбувається безпосередня реалізація проектів, спрямованих на поліпшення інфраструктури та стимулювання економічної активності. Підтримка бізнесу здійснюється через бізнес-інкубатори, програми розвитку підприємництва, встановлення пільг з місцевих податків (наприклад, для індустріальних парків або окремих галузей). Громади ініціюють створення індустріальних парків, забезпечуючи підготовку земельних ділянок і розвиток інженерної інфраструктури. Також важливими завданнями є впровадження енергоефективних технологій, розвиток транспортної доступності та цифровізація громад. Громади активно залучають мешканців до визначення пріоритетних проектів через бюджети участі та громадські консультації, забезпечуючи соціальну згуртованість і прозорість управління.

Даючи узагальнену характеристику процесу стратегічного планування на рівні територіальних громад Закарпатської області, слід вказати, що за оприлюдненою на офіційних сайтах ОМС інформацією з 64 ТГ станом на кінець 2024 року 26 громад (40,6% від загальної кількості) мали розроблені та затверджені стратегії розвитку, 21 ТГ (32,8%) не мала відповідних документів, а в 17 ТГ (26,6%) проводились відповідні роботи з розробки та затвердження стратегій.

Характерно, що в більшості розроблених стратегій ТГ регіону пріоритетними напрямками економічного розвитку визнано туристично-рекреаційну сферу, мале та середнє підприємництво, інфраструктурні проекти. Таке

бачення відображає об'єктивні особливості та специфіку більшості ТГ Закарпатської області в частині потенціалу їх зростання, підвищення економічних і соціальних стандартів життя мешканців.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Представлене дослідження дозволило узагальнити механізми та інструменти структурних економічних трансформацій, які використовуються на загальнодержавному, регіональному та на рівні ТГ за умов сьогодення в Україні. Рівень держави забезпечує формування стратегічних рамок і нормативно-правової бази регіонального розвитку і розвитку ТГ, зокрема шляхом створення умов і вимог до стратегування через розробку загальнодержавної та регіональних стратегій розвитку, стратегій розвитку ТГ. При цьому необхідним принципом цього процесу слід вважати врахування особливостей та специфіки різних регіонів, зокрема, гірських і прикордонних територій, їх унікальних характеристик (природно-географічних, кліматичних, ресурсних тощо, змін структури економіки і соціальної сфери, викликаних війною та процесами релокації бізнесу).

В переліку інструментів, що вже застосовуються і мають важливе значення для забезпечення структурних перетворень в економіці регіону, виділено розвиток індустріальних парків, програму компенсацій аграріям за придбання техніки та обладнання українського виробництва, грантову програму на розвиток переробних підприємств, підтримку несировинного експорту. Індустріальні парки повинні фокусуватись на інноваційних проектах, створенні нових робочих місць і виробництві продукції з вагомою доданою вартістю, що забезпечить посилення їх ролі як важливих точок економічного зростання громад і регіонів.

Активне застосування програмного методу дозволяє фокусувати увагу на пріоритетних і найбільш значних напрямках соціального та економічного розвитку регіонів і громад. Проте його ефективність, як і ефективність інших інструментів і механізмів, залежить від надійності та стабільності джерел їх фінансування.

Подальші дослідження доцільно спрямовувати на моніторинг та оцінювання ефективності інструментарію економічних трансформацій на рівні ТГ і регіону з метою виявлення слабких місць, пошук нових напрямів їх розвитку та вдосконалення з урахуванням вимог і пріоритетів часу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Маєв А. Державна регіональна політика в Україні: передумови, цілі, законодавче забезпечення. *Держ. управління та місц. самоврядування*. 2015. №2 (25). С. 168–179.
2. Балабаєва З. В. Регіональна політика та сталий розвиток. Регіональне управління та реалізація державної політики сталого розвитку: матеріали наук.практ. семінару (3 груд. 2015 р.) ; Нац. акад. держ. упр. При Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. – Одеса : Друк. дім, 2015. С. 75–79.
3. Тертишна Р.С. Регіональна політика держави: завдання господарсько-правового забезпечення. *Економічна теорія та право*. 2017. № 2 (29). URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/180-192.pdf>.
4. Давимука С.А., Куйбіда В.С., Федулова Л.І. Тенденції розвитку нової регіональної політики країн-членів Європейського Союзу. *Регіональна економіка*. 2019. № 1. С. 76-85. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-1-9>.
5. Захарченко В. І. Генеза та основні напрями регіональної політики країн Євросоюзу (в контексті досвіду для України). *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2020. № 1. С. 11-20. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2020/No1/11.pdf>
6. Європейська регіональна політика: натхнення для країн, що не входять до ЄС? Застосування принципів та обмін досвідом. Європейський Союз. 2009. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123589/mod_resource/content/1/european_regionalna_politika.pdf
7. Сторонянська І.З., Беновська Л.Я. Нова регіональна політика України: інструментарій та напрями реагування в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2023. №1. С. 5-13.
8. Возняк Г.В., Сороковий О.Д. Виклики та орієнтири відновлення економічного зростання регіонів України. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2972/2890>.
9. Шадура-Никипорець Н., Мініна О., Дерій Ж. Структурні трансформації економіки: вплив війни та пошук нової економічної парадигми для України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. (4 (36), 49–60. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-49-60](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-49-60).
10. Костик Є., Чекаловська Г. Структурна трансформація економіки України в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. (68). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-13>.
11. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>.
12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Постанова Кабінету Міністрів України № 695 (2020, 5 серпня). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text>.
13. Уряд України затвердив зміни до Державної стратегії регіонального розвитку. (2024, 13 серпня). Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35847.html>.
14. Зроблено в Україні. 04.12.2024. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ed8e355-81de-49ea-9bdd-ba28db7e0710&title=ZroblenoVUkraini&isSpecial=true>.
15. Зроблено в Україні. URL: <https://madeinukraine.gov.ua/#politics>.
16. Державна фінансова підтримка громад через ДФПП. Міністерство розвитку громад і територій України. 14 травня 2024 року. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35640.html>.
17. Програма з підвищення енергоефективності для малих і середніх підприємств. 15.01.2025. URL: <https://business.dii.gov.ua/news/prohrama-z-pidvyshchennia-enerhoefektyvnosti-dlia-malykh-ta-serednikh-pidpriemstv>.
18. ПОРЯДОК надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва. ПОСТАНОВА КМУ від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>.
19. Компенсація за придбану сільгосптехніку: перелік розширено до 11,9 тис. одиниць. 6 листопада 2024 року. URL: <https://ukragroconsult.com/news/kompensacziya-za-prydbanu-silygospptehniku-perelik-rozshyreno-do-119-tys-odynyczy/>.
20. Гранти для переробних підприємств: Шістьом виробникам держава виплатила 34,6 млн грн на розвиток бізнесу. 5 листопада 2024 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/hranty-dlia-pererobnykh-pidpriemstv-shistom-vyrobnykam-derzhava-vyplatyla-346-mln-hrn-na-rozvytok-biznesu>.
21. Експортно-кредитне агентство (ЕКА). URL: <https://www.eca.gov.ua/pro-eka/>.

22. Зроблено в Україні: ЕКА за півроку підтримала український експорт на 4,6 млрд грн. Результати ЕКА за перше півріччя. 15.07.2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=489eede3-4b21-4f52-8e09-95a1ce6228b7&title=ZroblenoVUkraini-EkaPidtrimalaiEksportNa4-6-MlrdGrn>.
23. Цілі діяльності приватного акціонерного товариства «Експортно-кредитне агентство» та стан їх досягнення. Експортно-кредитне агентство. URL: <https://www.eca.gov.ua/pro-eka/strategichni-czilita-stan-yih-dosyagnennya/>.
24. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про індустріальні парки» від 21 червня 2012 року № 5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>.
25. «Зроблено в Україні»: На Закарпатті з'явиться новий індустріальний парк «ЕКО Мукачево». Міністерство економіки України. 12 липня 2024 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zrobleno-v-ukraini-na-zakarpatti-ziavytsia-novi-industrialnyi-park-eko-mukachevo>.
26. В Україні зареєстровано 99-й індустріальний парк: акцент на виробництво біоетанолу та альтернативної енергетики. 16 грудня 2024 року. Аграрне інформаційне агентство. URL: <https://www.agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-zareestrovano-99-j-industrialnij-park-akcent-na-virobnictvo-bioetanolu-ta-alternativnoi-energetiki>.
27. Кількість працюючих індустріальних парків в Україні у 2024 р. може зрости з 15 до 20, у 2025-му - до 30 - експерт. 25.07.2024. Інтерфакс Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1002965.html>
28. Віктор Микита: Закарпаття серед лідерів у країні за показником прийнятих регіональних програм підтримки бізнесу. 29 січня 2025 року. Новини Закарпаття. URL: <https://transkarpatia.net/transcarpathia/economic/186424-viktor-mikita-zakarpatlja-sered-lideriv-u-krajini-za-pokaznikom-prijnjatih-regionalnih-program-pidtrimki-biznesu.html>.
29. Підтримка бізнесу. Закарпатська ОВА. URL: <https://carpathia.gov.ua/diyalnist/ekonomichnij-blok/pidtrymka-biznesu>.
30. Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2027 року. URL: <https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/regional%20development%20strategy%20until%202027.pdf>.

REFERENCES

1. Maiev A. (2015). Derzhavna rehionalna polityka v Ukraini: peredumovy, tsili, zakonodavche zabezpechennia [State regional policy in Ukraine: preconditions, goals, legislation]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia - Govt. management and local municipality*. №2 (25). S. 168–179. [in Ukrainian].
2. Balabaieva Z. V. (2015). Rehionalna polityka ta stalyi rozvytok. [Regional policy and sustainable development]. *Rehionalne upravlinnia ta realizatsiia derzhavnoi polityky staloho rozvytku : materialy nauk. prakt. Seminaru – Regional management and implementation of a sustainable development state policy: materials of a scientific and practical seminar*. Odesa, 3 hrud. S. 75–79. [in Ukrainian].
3. Tertyshna R. S.(2017). Rehionalna polityka derzhavy: zavdannia hospodarsko-pravovoho zabezpechennia [A state regional policy: task of economic and legal ensuring]. *Ekonomichna teoriia ta pravo - Economic theory and law*. № 2 (29). URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/08/180-192.pdf> [in Ukrainian].
4. Davymuka S.A., Kuibida V.S., Fedulova L.I. (2019). Tendentsii rozvytku novoi rehionalnoi polityky krain-chleniv Yevropeiskoho Soiuzu [Trends of new regional policy development in the EU member states]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy*. № 1. S. 76-85. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2019-1-9> [in Ukrainian].
5. Zakharchenko V. I. (2020). Heneza ta osnovni napriamy rehionalnoi polityky krain Yevrosoiuzu (v konteksti dosvidu dlia Ukrainy) [Genesis and main directions of the EU regional policy (in the context of experience for Ukraine)]. *Ekonomichniy zhurnal Odeskoho politekhnichnoho universytetu - Economic Journal of Odessa Polytechnic University*. № 1. S. 11-20. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2020/No1/11.pdf> [in Ukrainian].
6. Yevropeiska rehionalna polityka: natkhennia dlia krain, shcho ne vkhodiat do YeS? Zastosuvannia pryntsyviv ta obmin dosvidom [The European regional policy: an inspiration for non-EU countries? Applying principles and sharing experiences]. *European Commission*. 2009. URL: https://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/123589/mod_resource/content/1/european_regionalna_politika.pdf [in Ukrainian].

7. Storonianska I. Z., Benovska L. Ya.(2023). Nova rehionalna polityka Ukrainy: instrumentarii ta napriamy reahuvannia v umovakh suchasnykh vyklykiv [Ukraine's new regional policy: tools and directions for responding to modern challenges]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy*. №1. S. 5-13. [in Ukrainian].
8. Vozniak H. V., Sorokovi O. D. (2023). Vyklyky ta oriientyry vidnovlennia ekonomichnoho zrostantia rehioniv Ukrainy [Challenges and benchmarks for restoring growth in Ukraine's regions]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and society*. Vypusk 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2972/2890> [in Ukrainian].
9. Shadura-Nykyporets N., Minina O., Derii Zh. (2023). Strukturni transformatsii ekonomiky: vplyv viiny ta poshuk novoi ekonomichnoi paradyhmy dlia Ukrainy [Structural transformations of the economy: the impact of the war and search for a new economic paradigm for Ukraine]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia - Problems and prospects of economics and management*. 4 (36), 49–60. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-49-60](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-49-60) [in Ukrainian].
10. Kostyk Ye., Chekalovska H. (2024). Strukturna transformatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Structural transformation of the Ukrainian economy [Structural transformation of the Ukrainian economy in the context of globalization]. *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and society*. 2024. (68). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-13> [in Ukrainian].
11. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 № 156-VIII [«On the principles of state regional policy». Law of Ukraine, February 5, 2015, № 156-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].
12. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.08.2020 № 695 [On approval of the State Regional Development Strategy for 2021-2027: Resolution of The Cabinet of Ministers of Ukraine № 695 (February 5, 2020)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-n#Text> [in Ukrainian].-
13. Uriad Ukrainy zatverdyyv zminy do Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku. [The Government of Ukraine approved amendments to the State Regional Development Strategy. (2024, August 5)]. *Ministerstvo rozvytku hromad i terytorii Ukrainy*. 13.08.2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35847.html> [in Ukrainian].
14. Zrobлено v Ukraini [Made in Ukraine]. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. 04.12.2024. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2ed8e355-81de-49ea-9bdd-ba28db7e0710&title=ZrobленоVUkraini&isSpecial=true>
15. Zrobлено v Ukraini [Made in Ukraine]. URL: <https://madeinukraine.gov.ua/#politics> [in Ukrainian].
16. Derzhavna finansova pidtrymka hromad cherez DFRR [Financial state support for communities through state fund of regional development]. *Ministerstvo rozvytku hromad i terytorii Ukrainy*. 14.05.2024. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35640.html> [in Ukrainian].
17. Prohrama z pidvyshchennia enerhoefektyvnosti dlia malykh i serednykh pidpriemstv [Energy efficiency program for small and medium-sized enterprises. January 25, 2025]. *Dii.Biznes*. 15.01.2025. URL: <https://business.dii.gov.ua/news/prohrama-z-pidvyshchennia-enerhoefektyvnosti-dlia-malykh-ta-serednykh-pidpriemstv> [in Ukrainian].
18. Poriadok nadannia finansovoi derzhavnoi pidtrymky subiektam pidpriemnytstva: postanova KMU № 28 vid 24.01.2020. [The procedure for providing financial state support to enterprises. Resolution of The Cabinet of Ministers of Ukraine. January 24, 2020 p. № 28]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
19. Kompensatsiia za prydbanu silhosptekhniku: perelik rozshyreno do 11,9 tys. Odynyts [Reimbursement for purchase of agricultural machinery: the list has been expanded to 11.9K items. November 6, 2024]. *UkrAhroKonsalt*. 06.11.2024. URL: <https://ukragroconsult.com/news/kompensacziya-za-prydbanu-silygosptekhniku-perelik-rozshyreno-do-119-tys-odynytyz/> [in Ukrainian].
20. Hranty dlia pererobnykh pidpriemstv: Shistom vyrobnykam derzhava vyplatyla 34,6 mln hrn na rozvytok biznesu [Grants for processing enterprises: The state paid UAH 34.6M to six companies for business development. November 5, 2024]. *Kabinet Ministriv Ukrainy*. 05.11.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/hranty-dlia-pererobnykh-pidpriemstv-shistom-vyrobnykam-derzhava-vyplatyla-346-mln-hrn-na-rozvytok-biznesu> [in Ukrainian].
21. Eksportno-kredytne ahentstvo (EKA) [Export credit agency (ECA)]. URL: <https://www.eca.gov.ua/pro-eka/> [in Ukrainian].
22. Zrobлено v Ukraini: EKA za pivroku pidtrymala ukraïnskyi eksport na 4,6 mlrd hrn. [Made in Ukraine: ECA supported Ukrainian export with 4.6B over the first half of the year. 15.07.2024.] *Ministerstvo*

- ekonomiky Ukrainy*. 15.07.2024. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=489eede3-4b21-4f52-8e09-95a1ce6228b7&title=ZroblenoVUkraini-EkaPidtrimalaiEksportNa4-6-MlrdGrn> [in Ukrainian].
23. Tsili diialnosti pryvatnoho aktsionernoho tovarystva «Eksportno-kredytne ahentstvo» ta stan yikh dosiahnennia [Objectives of the private joint stock company «Export credit agency» and a current stage of their achievement]. *Eksportno-kredytne ahentstvo*. URL: <https://www.eca.gov.ua/pro-eka/strategichni-czili-ta-stan-yih-dosyagnennya/> [in Ukrainian].
 24. Pro industrialni parky : Zakon Ukrainy № 5018-VI vid 21.06.2012. [Law of Ukraine «On industrial parks». June 21, 2012. № 5018-VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> [in Ukrainian].
 25. Zrobleno v Ukraini: Na Zakarpatti ziavytsia novyi industrialnyi park «EKO Mukachevo» [Made in Ukraine: A new industrial park «ECO Mukachevo» will be established in Zakarpattia.]. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. 12.07.2024. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/zrobleno-v-ukraini-na-zakarpatti-ziavytsia-novyi-industrialnyi-park-eko-mukachevo> [in Ukrainian].
 26. V Ukraini zareiestrovano 99-y industrialnyi park: aktsent na vyrobnytstvo bioetanolu ta alternatyvnoi enerhetyky [The 99th industrial park has been registered in Ukraine: the focus is on producing bioethanol and renewable energy. December 16, 2024]. *Ahrarne informatsiine ahentstvo*. 16.12.2024. URL:<https://www.agravery.com/uk/posts/show/v-ukraini-zareestrovano-99-j-industrialnij-park-akcent-na-virobnictvo-bioetanolu-ta-alternativnoi-energetiki> [in Ukrainian].
 27. Kil'kist pratsiuuchykh industrialnykh parkiv v Ukraini u 2024 r. mozhe zrosty z 15 do 20, u 2025-mu - do 30 – ekspert [The number of functioning industrial parks in Ukraine might increase from 15 to 20 in 2025, - an expert. July 25, 2024]. *Interfaks Ukraina*. 25.07.2024. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/1002965.html> [in Ukrainian].
 28. Viktor Mykyta: Zakarpattia sered lideriv u kraini za pokaznykom pryiniatykh rehionalnykh proham pidtrymky biznesu [Viktor Mykyta: Zakarpattia is among leaders in terms of adopted regional business support programs. January 29, 2025]. *Novyny Zakarpattia - News of Transcarpathia*. 29.01.2025. URL: <https://transcarpatia.net/transcarpathia/economic/186424-viktor-mikita-zakarpattja-sered-lideriv-u-krajini-za-pokaznykom-prijnjatih-regionalnih-program-pidtrimki-biznesu.html> [in Ukrainian].
 29. Pidtrymka biznesu [Support for business]. *Zakarpatska OVA*. URL: <https://carpathia.gov.ua/diyalnist/ekonomichnij-blok/pidtrymka-biznesu> [in Ukrainian].
 30. Stratehiia rozvytku Zakarpatskoi oblasti na period do 2027 roku. [Development strategy for Zakarpattia oblast till 2027]. URL:<https://carpathia.gov.ua/storage/app/sites/21/Economics/regional%20development%20strategy%20until%202027.pdf> [in Ukrainian].

Отримано 05.03.2025